

Barn og unges mediebruk - en arena for læring?

Forord

Mitt arbeid med oppgaven:

I begynnelsen med denne oppgaven måtte jeg reflektere over hvilket tema jeg ønsket og skrive om, og hvilket som var aktuelt for denne oppgaven. Den første tanken jeg hadde var å bruke en hendelse fra elevhjemmet der jeg jobber, dette for å si noe om hvilke konsekvenser et innlegg i sosiale medier kan få, mange år etter det er lagt ut. Jeg havnet både på temaet nettmobbing og det å lære elevene i skolen gode holdninger i bruk av sosiale medier i det første utkastet. Begge temaene er veldig viktige og interessante, men valget ble til slutt på temaet om læring i bruken av sosiale medier.

Problemstillingen hele oppgaven min bygger på er:

Hvilke muligheter har læreren til å påvirke utviklingen av gode holdninger med hensyn til unges mediebruk?

Samarbeidet har fungert bra. Vi opprettet en gruppe på Facebook med 4 medlemmer, der vi har vært 3 aktive medlemmer. Etter at vi hadde tenkt litt på forskjellige temaet møttes vi i gruppa omniJoin for å snakke, der vi kom med råd og tips. Videre satt vi opp dato for neste møte, der alle måtte skrive et utkast og sende det på mail til alle medlemmene for gjennomlesing. Når vi da møttes i gruppa igjen, diskuterte vi utkastene og ga råd og tips. Vi har ytterligere møttes etter at vi fikk veiledning hos faglæreren, der vi drøftet tilbakemeldingene vi hadde fått. Vi har underveis i siste del av skrivefasen hadde kontakt for videre råd og tips på facebook. Det har vært et vellykket gruppesamarbeid.

Innledning

Ifølge Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets nettside har barn og unges mediebruk endret seg svært mye de senere årene. Barna bruker nye og andre medier, de sosiale rammene rundt bruken er endret, og tidsbruken har økt kraftig. De nye medievanene gir nye muligheter for utvikling og læring, men også nye utfordringer. Videre skriver de at barn og unge er mer hjemme enn tidligere, men har mye kontakt med hverandre på sosiale medier. Så de er ikke

Barn og unges mediebruk - en arena for læring?

mer sammen med familien. De oppholder seg stort sett på rommet sitt (bufdir.no, 2017). Som Barne- og Ungdomsarbeider på et elevhjem for videregående elever har vi sett en stor endring i ungdommens levemønster, før og etter sosiale mediers inntog. Da jeg begynte å jobbe der for 11 år siden var de fleste elevene innom meg på kontoret for å snakke eller bare slappe av foran tv. Det var alltid fullt på kjøkkenene etter skoletid, da var det matlaging og kortspill eller brettspill. Var det noen vi ville snakke med fant vi elevene stort sett der. Nå er det sosiale medier som har full oppmerksomhet, nå finner vi elevene alene eller sammen med andre foran pc på hyblene. De har ikke engang tid til å vente på kjøkkenet mens pizzaen står i ovnen. De springer mellom hyblene og kjøkkenet, for tenk om de går glipp av en snap eller litt spilletid på pc. Dette stemmer jo med det vi kan lese på Barne-, ungdoms og familiedirektorat sine internett sider, at informasjonsmengden på internett er enorm og mulighetene for å være sosial uavhengig av sted skaper både muligheter og farer (bufdir.no, 2017).

Ifølge Bjørkeng i boka *Nettkidsa*, så er dagens norske barn de første digitale innfødte. Vi kan ikke sammenligne verken dagens foreldre eller besteforeldrenes barndom med dagens barn. Bjørkeng sier videre at forskning viser at vi norske voksne er grunnleggende påvirket av digitaliseringen, men veileder barn mindre på det digitale feltet enn mødre og fedre i andre land (Bjørkeng, 2011, s. 9). På bakgrunn av dette har mange av de norske skolene sett det nødvendig å arrangere foreldrekurs der foreldre blir kurset i hvordan de kan hjelpe barna sine. Dette kan gjøres på egne foreldrekurs eller på foreldremøter. Som regel blir disse kursene gitt av lærerne på de aktuelle trinnene eller det blir leid inn eksterne kursholdere. Tilgangen til og bruken av sosiale medier står sentrale i de norske barns liv. Dette er noe som vil vare og vi foreldre, lærer og andre voksne i barnas liv må være forberedt på. Vi må jobbe forbyggende for misbruk av disse medier. Vi må bidra til at våre barn og unge har verktøyene tilgjengelig og at de kan bruke disse for å ha en trygg og god hverdag med bruk av sosiale medier.

Den store utfordringen i vår digitale verden er den digitale mobbingen. Digital mobbing er ikke annerledes enn annen mobbing, det skjer bare et annet sted. Hvis vi assosierer dette til skolegården eller på hjemveien, der offeret blir plaget med slag og spark og man kan oppleve at publikum som står rundt i ring for å heie på de som utfører slik mobbing. Når man kommer hjem kan man lukke døra og mobbingen har stoppet. I digitalmobbing opplever mobbeofferet at det aldri tar slutt. Man kan ikke bare låse seg ut fra den digitale verden, den vil være der uansett årstid, dag eller måned. Det er derfor viktig av vi lærer barna våre om personvern

Barn og unges mediebruk - en arena for læring?

innstillingene. Hvem er det vi deler informasjon til og like viktig hvilken informasjon deler du. Deler du bilder, hvilke bilder deler du ikke. Fortell barnet ditt at det du deler forsvinner ikke, det blir liggende i databasen selv om du fjerner det fra siden din. Bildet du delte kan allerede være delt mange ganger før du sletter det fra siden din. Mobbingen vil foregå selv om mobberne ikke fysisk er tilstede der hvor du er. Det vil komme inn meldinger på Facebook, meldinger på mobilen eller andre private rom. Dette gjør alle steder utrygge. Derfor er det viktig å tenke gjennom hvem man legger til som venn. Digital mobbing blir ikke borte så lett og det kan deles med mange. Med andre ord så inneholder mobbingen ikke bare meldinger, i tekstform eller ansikt til ansikt. Slike meldinger kan også inneholde både bilder og lyd (Staksrud, 2013, s. 45 og 46).

I den tradisjonelle mobbeformen, kan man lett identifisere den/de som mobber, i motsetning til den digitale mobbingen. Mange barn deler også passord med sine «beste» venner, dette må barna lære at de ikke kan gjøre. Disse «beste» vennene blir plutselig ikke din bestevenn lengere. I noen tilfeller opplever også barn og unge at andre tar over deres profil i et sosialt nettverk, dette blir også kalt «Facerape», for å mobbe andre. Det er også mulig å lage e-postadresser under pseudonym og bruke falske navn på chatte – og meldingstjenester (Staksrud, 2013, s. 48). Denne anonymiteten bidrar til å svekke de naturlige grensene for hva som er akseptabel oppførsel.

Staksrud snakker også om at digital mobbing gir nye former for sosial ekskludering i form av digital isolasjon. Hvordan kan det skje? Jo, når du opplever at du ikke får noen venneforespørsler, ingen meldinger, ingen invitasjoner og ingen like, da er sosiale medier ikke sosiale for alle. Det er mange som opplever å ikke få svar på forespørsler de har sendt. Mange opplever også å bli ekskludert når det inviteres på facebook, da det er blitt populært å lage hemmelige grupper der kun utvalgte har tilgang. Disse gruppene kan også lages for å henge ut eller mobbe andre (Staksrud, 2013, s. 50). Det finnes også eksempler på at digital mobbing har blitt svært sosialt synlig der det er utartet seg slik at mange ungdomsgrupper spesielt kjenner til dem langt utover skole og hjemstedet de tilhører. Dette skjer ved at mange kommenterer noe på din facebook, bloggen din eller på noe annet du har lagt ut. Hvis noen mener du har sagt/gjort eller laget noe dumt kan det spres seg med ekstrem fart (Staksrud, 2013, s. 51). Staksrud sier også at på bakgrunn av at vi ferdes på andre sosiale rom enn barna og elevene våre, er den sosiale synligheten med på å gjøre mobbingen mindre for foreldre,

Barn og unges mediebruk - en arena for læring?

lærere og andre voksne. De fleste foreldre og voksne er flyttet over på listen med «begrenset informasjon» uten å vite det selv. Dette gjør at de oppdateringer som er ment for jevnaldrende blir blokkert for voksne. Ved den tradisjonelle mobbingen, kunne man holde seg i nærheten av læreren som hadde inspeksjon i friminuttet og slippe unna en del mobbing da. Men i den sosiale verden har vi ingen inspeksjon. Dette medfører også av vi voksne ikke alltid forstår problemet. Lærere kan ofte se en harmonisk og samlet gjeng i klasserommet og på skolen, mens det kan være både konfliktfylt og problematisk på nettet (Staksrud, 2013, s. 53).

Hvilke muligheter har læreren til å påvirke utviklingen av gode holdninger med hensyn til unges mediebruk?

På Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets nettside kan vi lese at til tross for at mobilen er det verktøyet barn og unge bruker mest, er det mobilbruken foreldrene selv oppgir at de snakker minst med barna om (Medietilsynet 2016). Barna har mange muligheter til kommunikasjon, underholdning og læring med smarttelefonen. Det kommer også fram at blant 9–16-åringer har om lag 1 av 4 opplevd at noen har mobbet eller oppført seg dårlig mot dem på internett eller via mobiltelefonen i løpet av det siste året. Andelen er høyest blant ungdom i alderen 15-16 år(bufdir.no). Dette er skremmende tall og alle må jobbe med å få ned disse tallene. For det første må vi starte med det som er viktigst og det er å bry seg. Vi må høre på barna. Hva er det de forteller og ta tak i det. Vi må ikke putte problemene under et teppe og lukke øynene. Vi voksne må være våkne for at det skjer noe, at vi ikke kan stole på noen. Mobbing kan skje med alle og av alle. Det kan skje langt ned i småtrinnet og oppover. Dette må forebygges, og det må gjøres av oss, alle voksne. Vi må stå foran som gode eksempler, og bruke den kunnskapen vi har om dette temaet. Som Staksrud sier i boken *Digital mobbing* (2013) så er det viktigste å kommunisere med barna, uten kommunikasjon kommer vi ingen vei. Alle må snakke med barna sine om nettbruk, både før, under og etter problematiske erfaringer. Det å snakke med barn om dette kan virke enkelt, men kan være ganske komplisert hvis vi ikke innehar den kompetansen som trengs om nettbruk og sosiale medier. Voksne, både foreldre og lærer må være ute å skaffe seg den kompetanse som trengs for å kunne bidra til at mobbing på sosiale medier forsvinner og at vi kan ha en tryggere bruk. Samtalen med barna må starte tidlig, og holdes jevnlig vedlike hele tiden. Opplæringen må skje i trappetrinn og vi må stadig minne på.

Barn og unges mediebruk - en arena for læring?

Det viktigste å ta tak i når det gjelder nettbruken er ikke det tekniske, men den menneskelige kompetansen. Vi må snakke med barna om det som handler om hvordan man bygger relasjoner med hverandre, hvordan man opptrer i det sosiale, både på nett og i det levende livet. Staksrud trekker også fram at det må bli like naturlig å snakke med barna og hvordan de har det på nettet i dag, som å spørre om hvordan skoledagen har vært (Staksrud, 2013, s.116). Hvis barn og unge opplever at de voksne er tilstede og evner å hjelpe, er det lettere for de å be om hjelp. Mange voksne tror, ifølge Staksrud at når barna blir eldre at deres evne til å hjelpe barna blir dårligere. Dette kan være en del av løsrivelsen fra foreldrene. Men det kan også bety at barna ikke vil fortelle sine foreldre om noe dumt de har gjort på sosiale medier. Mange ganger kan det være bedre å fortelle det til en annen voksen han/hun stoler på for eksempel en lærer. Da er det svært viktig at skolene driver forebyggende og lærende opplæring om barn og unges mediebruk (Staksrud, 2013, s. 117). Staksrud mener at de beste rådene er å være tydelig og konkret på hvilke regler som gjelder og hvilke konsekvenser brudd på reglene på skolen får, samt hvilke forventninger man har til elevene. Dette bør skje i begynnelsen av hvert skoleår, og egentlig hvert semester. Elevene må også informeres om at disse reglene også må følges etter skoletid. Elevdeltagelse til å sette disse reglene er fastsatt i loven, i tillegg bør skolens ledelse, ansatte, foreldreutvalg og elevråd stå samlet om disse (Staksrud, 2013, s.140). Formidlingen av disse reglene og forventningene bør formidles gjennom andre litt eldre elevene på skolen. I mange tilfeller vil jevn gamle ha en større sjanse for å bli hørt og få gjennomslag enn lærere og skoleledere.

Det er viktig at elevene er informert om når konsekvensen blir satt i verk og hvilke regelbrudd som utløser de ulike konsekvensene. Dette må forankres før de settes i verk og de må formidles på en måte slik at elevene forstår dem. Reglene må også forankres hos foreldre og andre foresatte. Staksrud anbefaler at opplæringen i digital kompetanse skal ha fokus på aktive og konkrete håndteringsstrategier og verktøy som personvern og personverninnstillinger. Det er viktig at vi spør elevene om hvilke tjenester barna bruker og gir de direkte hjelp til disse tjenestene (Staksrud, 2013, s. 144). Videre må elevene læres opp i hvordan de skal be om hjelp, hvordan de kan blokkere andre brukere og slette meldinger. På mange skoler er det laget «verktøykasser» eller opplegg for denne læringen. For å kunne gjennomføre denne opplæringen er det viktig at vi som voksne har et positivt utgangspunkt til Internett og godta at dette er en viktig del av norske barn og unges liv. Det er også viktig at

Barn og unges mediebruk - en arena for læring?

skolen legger til rette for og lager planer for at denne opplæringen kan gjøres på skolen. Samtalene rundt personvern, seksualitet og grensesetting er både vanskelig og nyttige. Staksrud foreslår at det fokuseres på mulige situasjoner som barn og unge kan komme opp i slik at de har «ferdige» svar og handlingsmønster når noe skjer (Staksrud, 2013, s.145).

Avslutning

For å svare på min problemstilling, som er: Hvilke muligheter har læreren til å påvirke utviklingen av gode holdninger med hensyn til unges mediebruk? har jeg sett på en del tiltak som man kan bruke for å påvirke og lære barn gode holdninger i sosiale medier. Læreren sitter i høysete for å kunne flette slik opplæring inn i sin undervisning, både av egen regi eller ved å bruke eldre elever til å ha opplæring. Gjennom mange års erfaring med arbeid i skolen har jeg erfart at når elevene er med på å forankre regler og konsekvenser ved regelbrudd viser de mer respekt for disse. Både elever, foreldre og lærere har fordeler ved at der arrangeres kurs for foreldrene. Dette vil også forsterke skole - hjem samarbeidet.

Barn og unges mediebruk - en arena for læring?

Litteraturliste:

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2017). *Barn og unges mediebruk*. Hentet fra https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Fritid/Barn_og_unges_mediebruk/

Hentet ut 19.02.18

Bjørkeng, PK. (2011). *Nettkidsa*. Oslo: Cappelen Damm AS.

Staksrud, E. (2013) *Digital mobbing*. Oslo: Kommuneforlaget AS.